

L'antic monestir de Sant Marçal es troba al capdamunt de la vall de la Tordera, a una altitud d'uns 1.090 m, entre els dos grans massissos que formen el Montseny: el Matagalls, a ponent i el conjunt les Agudes-Turó de l'Home a llevant. Molt proper, al costat oest, hi ha la font Bona que es considera l'inici de la Tordera. A nord del monestir hi ha el coll de Sant Marçal a 1106 m d'altitud, punt per on passa la carretera de Viladrau a Santa Fe del Montseny. Al coll hi ha la famosa Taula dels Tres Bisbes. En aquest punt hi coincideixen els bisbats de Terrassa, Vic i Girona, i els municipis del Montseny, Viladrau i Arbúcies, i per tant les comarques del Vallès Oriental, Osona i la Selva. També suposa límit entre les províncies de Barcelona i de Girona. La Taula dels Tres Bisbes és una gran taula de pedra rodona, amb tres grans mollons rocosos que fan de seients. Quan hi havia alguna discussió entre les diòcesis, els bisbes es reunien aquí i així cada un estava assegut a la seva jurisdicció en igualtat de condicions. La darrera vegada que els tres bisbes es van reunir en aquesta taula va ser el juny del 2017.

Des de la Taula dels Tres Bisbes un corriol puja al turonet on una creu de fusta de considerable dimensió carena el coll. És una creu que existeix documentada des de l'any 1551, tot i que no sempre és la mateixa, ja que es va reposant a mesura que les inclemències del temps l'aterren.

El fundador i primer abat del monestir va ser Guifred, que en redactar l'acta de consagració de Sant Marçal l'any 1066, per situar geogràficament el temple va deixar escrit que es trobava "inter duo Montis Signa, ad principium fluentis Tordariae" és a dir "Entre els dos Montseny, a l'inici del riu Tordera".

No ens ha d'estranyar gens aquesta definició perquè a l'inici del primer mil·lenni encara no existia el topònim Matagalls, que no apareixerà fins a cinc centúries més tard. Encara que sense els topònims actuals aquest emplaçament sempre ha estat molt vinculat als dos grans cims del Montseny. Ja havia estat citat pel rei Carles II el Calb l'any 862, quan delimitant les possessions del comte Sunyer II d'Empúries-Rosselló, diu

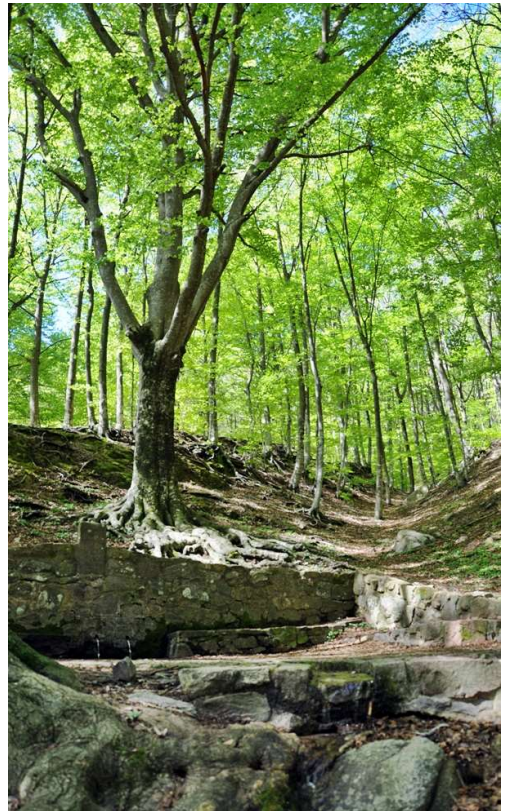

que arriben fins al "collo que dicitur íter Duos Signos" és a dir el coll entre els dos Montsenys. En canvi, un cop fundat el monestir de Sant Marçal el nom del coll canvia, com queda clar en l'acta de consagració de la parròquia de Sant Martí de Viladrau, que explica que la seva jurisdicció arriba al "collem Sancti Marcialis".

El monjo Guifred va ser patrocinat en la seva tasca monàstica de Sant Marçal pels senyors del Castell de Sesagudes. El castell de les Agudes, o de Sesagudes, apareix força documentat en els pergamins d'inici de mil·lenni, però en canvi fins avui en dia no s'han trobat les restes del suposat castell. Podria estar situat al collet de les Agudes, o al nord del roquissar avui denominats els Castelletts.

La consagració de l'any 1066 va ser un fred dia d'hivern montsenyenc. El 8 de desembre de 1066 un vent gèlid glaçava la cara del bisbe de Vic, Guillem de Balsareny, i del seu seguici de clergues i de seglars que arribaven pel camí de Viladrau, després de passar sota Puigsasuc i el turó de la Tremoleda, el coll de Bordoriol i el turó de la Rocassa.

Pel camí del Serrat Llarg i la Jaça d'en Costa devien baixar del seu castell els senyors feudals Umbert Odó de Sesagudes i la seva muller Sicardis, acompanyats del seu fill hereu Guillem Umbert i per una guàrdia que devia estar acostumada als freds d'aquests verals.

L'acta va suposar una gran festa de la consagració, perquè elevava el monjo Guifred a la dignitat d'abat, per tant el monestir, que ja existia anteriorment com a priorat, ara passava a ser abadia. Les donacions fetes per la família dels senyors de les Agudes a la nova abadia de Sant Marçal eren nombroses i repartides per arreu del Montseny i més enllà.

La prosperitat de l'abadia de Sant Marçal va continuar amb el segon abat, de nom Bernat, del que es tenen notícies fins al 1091. Però la capçalera de la Tordera, la petita vall de Sant Marçal, delimitada a nord pel Puig d'Ou i coll Sesferreres, a llevant pels Castelletes, i a ponent pel pla del Parany i el collet del Ginestar, és un lloc dur i fred, amb minses i males collites. A finals del segle XI Sant

Marçal ja no tenia l'empenta inicial de la fundació, i el 1097 va perdre la primitiva categoria d'abadia i va passar a ser un simple priorat, ara depenent del monestir de Sant Esteve de Banyoles.

La vida adusta i severa va animar al prior Arnau de Sant Marçal a abandonar el monestir i erigir una nova església a les fèrtils planures de la Tordera, properes al castell de Montclús i al poble de Mosqueroles, a l'actual terme de Fogars de Montclús. Va manar construir el que als documents de l'època s'anomena Sant Marçal de Baix, que avui coneixem com Santa Magdalena.

Aquest trasllat es va fer sense el consentiment de Guillem Umbert I de Sesagudes, amo del terreny sobre el qual es va edificar el nou monestir, ni del bisbe de Vic, Arnau de Malla, que veia que el monestir marxava de la seva diòcesi. El prior Arnau va aprofitar el temps de confusió que hi va haver entre la mort del bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà i l'elecció del bisbe Arnau.

Un cop el bisbe de Vic va consolidar la seva

autoritat a ciutat, va obligar a la petita comunitat que havia seguit al prior Arnau a abandonar les obres de Sant Marçal de Baix, i tornar a l'original Sant Marçal, a la capçalera de la Tordera. Tot sota pena d'excomunió si no obeïen. Per confirmar els fets hi ha una segona acta de consagració del monestir el 1104, escrita a continuació de la fundacional del 1066.

Ermита de Santa Magdalena

Tristament, el prior Arnau i els seus monjos van abandonar el nou monestir que estaven construït a les planes soleies, i tornaren al fred enclavament original. Diu la llegenda que els monjos de Sant Marçal van inventar la ratafia, amb nous verdes i més de cinquanta herbes que recollien al sot de Ridortà, entre el pla de la Tronca i el pla dels Èvols, potser per entrar en calor els glacials hiverns a la capçalera de la Tordera.

Des de temps immemorial hi ha, poc per sota de Sant Marçal, a peu del camí que baixa del monestir cap al mas les Illes i Can Gorgs, la font Bona, considerada el naixement de la Tordera. Les primeres imatges que es disposa de la font són d'inicis de segle XX, del postaler Zerkowitz i d'altres fotògrafs pioners, i ja apareix amb el nom de font Bona, també coneguda com a font de Sant Marçal. L'any 1966, sota el patrocini del poble del Montseny, es restaurà i es col·locà presidint l'entrada un pedró cisellat amb la poesia de Guerau de Liost dedicada a la "Font de Sant Marçal":

*Deu t'he guard vianant, que t'imposi el Montseny
Una mica d'amor i una mica de seny.
Ací tens un pedrís clapissat de falzia.
Ací tens una font que parlar-te podria.
La virtut del Montseny és aquest rajolí
que d'avets i de faigs la fullaca esbandí.
La virtut del Montseny es congria a l'altura
perço té aquesta font una ullada tan pura
i la seva canal dóna l'eco planyent
de la fusta del bosc torturada pel vent.*

Des del segle XIV el monestir de Sant Marçal entrà en declivi, fins que a la desamortització de 1837, es va considerar una simple finca agrària. Durant el segle XX el monestir ha estat masoveria i modesta hostatjaria, fins a convertir-se a les darreries de la centúria en hotel de luxe. Malgrat la bellesa de l'entorn, de les vistes impressionants, de l'aigua de la font Bona, la crisi també va fer tancar l'hotel luxós. Des de fa pocs anys el monestir de Sant Marçal ha renascut, ara recuperat com a restaurant amb carta elaborada de productes frescs i plats de la cuina catalana, i per postres ganyips i la ratafia del Montseny.

Text: Oscar Farrerons

